

هجرت حضرت معصومه(س) به ایران، تمدن ساز بود/«عفاف» و حضور موثر اجتماعی

زندگی حضرت معصومه(س) تلفیقی از «عفاف» و «حضور موثر اجتماعی» است، ایشان نشان دادند که یک زن می‌تواند در بالاترین سطوح علمی و معنوی باشد و در عین حال، به عنوان یک کنشگر بصیر، در راه ولایت باشد.

زندگی حضرت معصومه(س) تلفیقی از «عفاف» و «حضور موثر اجتماعی» است، ایشان نشان دادند که یک زن می‌تواند در بالاترین سطوح علمی و معنوی باشد و در عین حال، به عنوان یک کنشگر بصیر، در راه ولایت باشد.

به گزارش خبرنگار مهر، امروز در تقویم ایران به نام حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها نامگذاری شده است. به همین مناسبت در گفتگو با حجت الاسلام تقی عابدی، پژوهشگر حوزه و دانشگاه به واکاوی سیره آن حضرت پرداختیم که در ادامه حاصل آن را می‌خوانید:

*از پیشینه خانوادگی و شرایط ولادت حضرت فاطمه معصومه بفرمایید. چرا ایشان در میان فرزندان متعدد امام موسی کاظم (ع) تا این حد برجسته هستند؟

حضرت فاطمه معصومه (س) در اول ذی القعدة سال ۱۷۳ هجری قمری در مدینه متولد شدند. نکته کلیدی در تبار ایشان، اشتراک مادر با امام رضا (ع) است. نجمه خاتون، بانویی بافضیلت و خردمند، مادر هر دو بزرگوار است. این هم‌خونی در کنار پیوند امامت، رابطه ای فراتر از خواهر و برادری عادی میان ایشان و امام رضا (ع) ایجاد کرد. ایشان در دورانی چشم به جهان گشودند که پدر بزرگوارشان تحت شدیدترین فشارهای عباسیان و در زندان‌های پی‌درپی بودند. با این حال، ایشان در آغوش علم و تقوا بزرگ شدند و از همان کودکی، نبوغ خود را نشان دادند.

*در روایات به مقام علمی ایشان در سنین کودکی اشاره شده است. آیا مصداق تاریخی برای این موضوع وجود دارد؟

بله، داستان مشهوری وجود دارد که گروهی از شیعیان برای پرسیدن سوالات خود به مدینه آمدند. امام کاظم (ع) در سفر بودند و امام رضا (ع) نیز در خانه حضور نداشتند. حضرت معصومه (س) که در آن زمان کودکی بیش نبود، پاسخ سوالات را نوشتند و به شیعیان دادند. وقتی در راه بازگشت، امام کاظم (ع) پاسخ‌ها را دیدند، با شگفتی و لبخند سه بار فرمودند: «فداها ابوها» (پدرش فدایش باد). این نشان می‌دهد ایشان نه تنها یک "امام زاده"، بلکه یک "عالم آل محمد" بودند.

*انگیزه اصلی هجرت ایشان به سمت ایران چه بود؟ آیا صرفاً یک دلتنگی خواهرانه برای امام رضا (ع) بود یا هدفی سیاسی و الهی در کار بود؟

قطعاً فراتر از یک وابستگی عاطفی بود. وقتی امام رضا (ع) در سال ۲۰۰ هجری به اجبار مامون به مرو تبعید شدند، حضرت معصومه (س) یک سال بعد، یعنی در سال ۲۰۱ هجری، مدینه را به مقصد ایران ترک کردند. این سفر در واقع یک «هجرت ولایی» برای حمایت از امام زمان خویش بود. ایشان می‌خواستند پیام مظلومیت امام و حیل‌های دستگاه خلافت را به گوش مسلمانان در طول مسیر برسانند. در واقع، کاروان ایشان یک جریان تبلیغی متحرک بود که پایگاه‌های شیعه در ایران را تقویت می‌کرد.

*مسیر سفر ایشان چگونه گذشت و چه اتفاقی افتاد که مسیر ایشان به قم رسید؟

کاروان ایشان هنگام رسیدن به شهر ساوه، مورد هجوم دشمنان و گماشتگان عباسی قرار گرفت. در این درگیری، بسیاری از همراهان و برادرزادگان ایشان به شهادت رسیدند. فشارهای عصبی ناشی از این فاجعه و سختی‌های راه، ایشان را به شدت بیمار کرد. ایشان که از قبل درباره فضیلت قم و جایگاه آن به عنوان پناهگاه شیعیان شنیده بودند، پرسیدند: «تا قم چقدر راه است؟». سپس فرمودند مرا به آنجا ببرید. مردم قم با شور و اشتیاق به استقبال ایشان آمدند و موسی بن خزرج، بزرگ اشعری‌های قم، افتخار میزبانی ایشان را پیدا کرد.

*اقامت ایشان در قم بسیار کوتاه بود. از آن روزهای پایانی و نحوه رحلت ایشان بگویید.

ایشان تنها ۱۷ روز در قم در قید حیات بودند. تمام این مدت را در محلی که امروز به «بیت النور» شهرت دارد، به عبادت و نیایش سپری کردند. سرانجام در دهم ربیع الثانی سال ۲۰۱ هجری، پیش از آنکه موفق به دیدار برادر شوند، در سن ۲۸ سالگی رحلت

کردند. پیکر مطهر ایشان در زمینی به نام «بابلان» که متعلق به موسی بن خزرج بود دفن شد.

*چرا لقب «معصومه» به ایشان داده شد؟ آیا این به معنای عصمت کامل مانند ائمه است؟

لقب «معصومه» را امام رضا (ع) به ایشان عطا فرمودند. ایشان فرمودند: «من زار المعصومه بقم کمن زارنی» (هرکس معصومه را در قم زیارت کند، مانند آن است که مرا زیارت کرده است). این نشان از طهارت روح و پیراستگی ایشان از گناه دارد. اگرچه ایشان در زمره ۱۴ معصوم نیستند، اما دارای «عصمت تالی» یا همان مرتبه بالای تقوا هستند که ایشان را به مرزهای عصمت نزدیک کرده است. همچنین مقام شفاعت ایشان بی نظیر است؛ به طوری که در زیارت نامه ایشان که از سوی امام معصوم صادر شده، می خوانیم: «یا فاطمه اشفعی لی فی الجنة».

*نقش حضرت معصومه (س) در شکل گیری هویت مذهبی ایران و به ویژه شهر قم چیست؟

همان طور که رهبر شهید انقلاب بارها تاکید کرده بودند، قم پیش از ورود ایشان صرفاً پایگاه شیعیان پراکنده بود، اما با دفن این بانو، قم به مرکز اصلی دانش اهل بیت تبدیل شد. هجرت ایشان، بذری بود که درخت تنومند حوزه علمیه قم از آن رویید. حضور ایشان باعث شد محدثان بزرگ، فقها و دانشمندان از کوفه و حجاز به قم مهاجرت کنند. اگر امروز قم قطب علمی جهان تشیع است و پیام اسلام ناب به دنیا صادر می شود، همه مرهون برکت حضور این بانو است.

*به عنوان سوال آخر، پیام زندگی ایشان برای نسل امروز، به ویژه زنان چیست؟

زندگی ایشان تلفیقی از «عفاف» و «حضور موثر اجتماعی» است. ایشان نشان دادند که یک زن می تواند در بالاترین سطوح علمی و معنوی باشد و در عین حال، به عنوان یک کنشگر بصیر، در راه دفاع از ولایت هجرت کند. حضرت معصومه (س) الگوی زنی است که نه در حاشیه تاریخ، بلکه در متن و مرکز تمدن سازی اسلامی قرار دارد. ایشان به ما آموختند که پیوند با امام زمان، محرک اصلی هر حرکت اصلاحی و الهی است.